

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора Давидової Ірини Віталівни
на дисертацію Колодіна Артема Олексійовича
«Цивільно-правова відповідальність за невиконання чи неналежне ви-
конання договору чартеру (фрахтування)», поданої на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Необхідність оцінки ефективності існуючого інструментарію, що використовується для регулювання відносин, які виникають у зв'язку із цивільно-правовою відповідальністю за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування) спричиняє актуальність даної проблеми дослідження. При цьому вирішальне значення набуває концептуальний аспект проблеми. Ті ідеї та теорії, які домінували протягом останніх десятиліть, щодо сутності поняття цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договірних зобов'язань, в тому числі договору чартеру (фрахтування), сьогодні виявилися неефективними, що викликає, в свою чергу, розробку нових підходів до регулювання досліджуваних питань. Отже, комплексне наукове дослідження проблем цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування) на сучасному етапі є обґрунтованим та своєчасним.

Законодавство України, яке регулює галузь транспортних послуг, є досить стабільним та в багатьох питаннях стоїть на сторожі належного виконання договорів фрахтування. Разом з тим, деякі положення законодавства не відображають змін у галузі фрахтування, що відбуваються останніми роками в незалежній Україні. А отже, існують певні проблеми цивільно-правового регулювання відносин учасників договору чартеру (фрахтування).

Особливо гострими є глобальні питання теоретичного розвитку, практичної організації та методичного забезпечення в галузі цивільного права щодо врегулювання відносин за договором фрахтування в частині цивільно-правової відповідальності за невиконання або неналежне виконання договору фрахтування, особливо стосовно введення в дію обмежувальних заходів із

запобігання поширенню на території країн гострої вірусної респіраторної хвороби COVID-19 та введення воєнного стану у зв'язку із повномасштабним вторгненням на територію України військ рф.

Все зазначене в сукупності дозволяє зробити висновок, що питання цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування) є актуальними і з теоретичної, і з практичної точок зору, чим пояснюється доцільність обрання відповідної теми для дисертаційного дослідження.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження безпосередньо відповідає науково-дослідній програмі кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Цивілістичний вимір інтеграційного розвитку України» на 2016–2020 роки як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016–2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842), а також відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Проблеми реалізації і захисту цивільних прав та інтересів з погляду антропологічного підходу в цифрову еру» на 2021–2025 рр., як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Оцінюючи в цілому зміст дисертаційної роботи, можна зазначити, що представлена до захисту дисертація є завершеним самостійним дослідженням актуальної теми як для науки цивільного права, так і для практики. Зазначені автором мета і завдання дослідження визначені вірно, логічно співвідносяться з об'єктом і предметом дослідження. Під час дослідження автором було застосовано сучасний методологічний інструментарій, що надало змогу отримати достовір-

ні та обґрунтовані висновки.

Дисертаційний матеріал викладається послідовно, логічно, юридично грамотно, що засвідчує високий науковий потенціал представленого на розгляд дослідження. Робота позбавлена обтяжливих граматичних конструкцій, сприймається легко та цілісно.

Логічною видається структура дисертації. У роботі досліджуються три основні блоки питань (де кожному з них присвячений відповідний розділ роботи). Перший блок присвячений постановці проблеми, дослідженню стану вивчення проблеми, визначенню методологічного підґрунтя ключових понять дослідження, розгляду динаміки розвитку законодавства з досліджуваних питань, аналізу наукових праць правознавців, які спеціально або по опосередковано стосуються досліджуваних питань. Другий блок питань пов'язаний із висвітленням поняття, підстав та умов договірної відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування). Третій блок питань, які досліджуються в рецензованій роботі, присвячений питанням щодо особливостей цивільно-правової відповідальності сторін за договором чартеру (фрахтування), а також звільнення від неї.

Усе зазначене у сукупності дає можливість зробити висновок, що дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, що містить як цілу низку глибоких теоретичних узагальнень, так і сформульованих пропозицій щодо удосконалення національного законодавства в сфері цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування).

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Положення дисертації є авторськими розробками здобувача, що знайшли досить повне відображення у наукових статтях, які опубліковано у фахових виданнях, а також апробовані шляхом публікації тез доповідей на наукових конференціях.

Наукова новизна дослідження пояснюється тим фактом, що у юридичній літературі є прогалини у вивченні питань саме цивільно-правової відпо-

відальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування). Потреба у вивченні зазначених питань актуалізується у зв'язку з великою кількістю спорів, що виникають на практиці, при визначенні підстав, умов та особливостей цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування) в умовах сьогодення.

Проблема правового регулювання цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування) на теоретичному рівні не була предметом дисертаційних досліджень, що частково компенсовано Артемом Олексійовичем.

Отже, здійснено якісний науковий аналіз теми, що дало можливість досягти вагомих науково-теоретичних та практичних результатів, які мають ознаки наукової новизни.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що воно містить комплексний аналіз проблем, пов'язаних із визначенням сутності, правової природи та підстав цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування) на сучасному етапі.

В науково-дослідній сфері теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи можуть стати основою для подальших наукових досліджень поняття цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування) як за законодавством України, так і законодавством інших країн.

Висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані у законотворчій діяльності, зокрема, у процесі внесення змін та доповнень до ЦК України, КТМ України, ПК України тощо.

Положення дисертації можуть бути використані у навчально-методичній роботі, зокрема, при підготовці навчальних посібників і підручників з цивільного права, при викладанні курсу «Цивільне право», а також при розробці спецкурсів, що стосуються договірних зобов'язань, захисту цивільних прав, міжнародного приватного права.

Висновки та пропозиції, викладені в дисертаційному дослідженні, можуть бути використані в практичній роботі органів юстиції, судових органів при вирішенні спорів у конкретних справах тощо.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни підтверджується тим, що в дисертаційній роботі комплексно та всебічно досліджено проблеми цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування).

Переважна більшість висновків та наукових положень дисертаційного дослідження Артема Олексійовича Колодіна є достатньо обґрунтованими та достовірними, оскільки обумовлена використанням сучасної методології пізнання, застосуванням сукупності загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, врахуванням новітніх здобутків вчених-правознавців та аналізом норм чинного законодавства України.

Позитивно характеризує рецензоване дисертаційне дослідження, насамперед, широка дослідницька база, в якій використані найавторитетніші теоретичні дослідження в галузі цивільного права. Також, проведено глибокий аналіз спеціальної літератури, присвяченої проблематиці роботи, що дало можливість сформулювати та обґрунтувати власну точку зору в тій чи іншій науковій дискусії, яка ведеться навколо досліджуваних проблем. Основні положення дисертаційного дослідження опрацьовані із залученням певного масиву спеціальної літератури.

Слід відзначити високу наукову культуру Артема Олексійовича, обґрунтованість та вивіреність його теоретичних конструкцій, що й дозволило чітко сформулювати мету і завдання дослідження. Автором підтверджено здатність до ведення наукової полеміки, обґрунтування своєї позиції, критичного аналізу теоретичних та нормативних джерел.

Особливу увагу привертає ґрунтовний аналіз загальних положень поняття договору чартеру (фрахтування), де Артем Олексійович комплексно розглянув національні та міжнародні нормативно-правові акти, що регулю-

ють питання цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування).

Заслуговує на увагу висновок автора про необхідність внесення змін та доповнень до ст. 209 КТМ України наступного змісту: «Фрахтувальник не несе відповідальності перед вантажовласником за невиконання або неналежне виконання договору морського перевезення вантажу, якщо з тексту коносаменту очевидно, що відповідальним за перевезення вантажу на зафрахтованому за тайм-чартером судні є власник судна. У разі, якщо на підставі тексту коносаменту та аналізу інших фактичних обставин відсутня можливість встановити особу, відповідальну перед вантажовласником, фрахтувальник та власник судна відповідають за невиконання або неналежне виконання договору морського перевезення вантажу солідарно». Такі зміни до законодавства сприятимуть вирішенню проблем розподілу відповідальності за невиконання або неналежне виконання договору морського перевезення вантажу на зафрахтованому за тайм-чартером судні.

Обґрунтованим є висновок про те, що договір фрахтування судна є самостійним видом договору, оскільки нині відсутні будь-які юридичні передумови для того, щоб намагатися підвести регулювання договору фрахтування судна на час (тайм-чартер) під вже існуючі цивільно-правові конструкції, які використовуються ЦК України (наприклад, договір оренди, договір надання послуг) або договір перевезення.

Цікавим є висновок про те, що на власника зафрахтованого за договором чартеру судна покладається відповідальність за втрату або пошкодження вантажу у випадку, якщо з тексту коносаменту, внесеного рукописним способом, та фактичних обставин справи можна зробити однозначний висновок про те, що саме власник судна, а не фрахтувальник є стороною за договором перевезення вантажу транспортними засобами. При цьому, «застереження щодо визначення перевізника», внесеного друкарським способом, не повинно мати будь-якого суттєвого доказового значення.

Зауваження щодо змісту дисертації. В цілому позитивно оцінюючи виконане дисертаційне дослідження слід звернути увагу на окремі положення, що мають дискусійний характер та потребують уточнення або ж додаткової аргументації Артемом Олексійовичем під час публічного захисту.

1. У підрозділі 1.3. «Загальна характеристика правовідносин, що виникають із договору чартеру (фрахтування)» автор вірно вказує на поняття та види таких правовідносин, проте не робить загального висновку щодо специфіки зазначених правовідносин.

2. Розглядаючи проблеми цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування) доцільно було б більше уваги приділити розгляду питань цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування) в умовах воєнного стану. Робота лише виграла б, аби було проаналізовано вплив запровадження воєнного стану на території України на можливість притягнення сторін договору чартеру (фрахтування) до цивільно-правової відповідальності.

3. Досліджуючи питання цивільно-правової відповідальності за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування) доцільно було б чіткіше провести розмежування такої відповідальності окремо за невиконання, і окремо за неналежне виконання сторонами договору чартеру (фрахтування).

4. Хоча автор в своєму дисертаційному дослідженні і визначає правову природу договору чартеру (фрахтування) і співвідношення з деякими іншими договорами (зокрема, з договором перевезення), проте доцільно було б визначити й критерії такого співвідношення з іншими договорами (наприклад наймом (орендою)).

5. Під час дослідження питань щодо звільнення від цивільно-правової відповідальності сторін за договором чартеру (фрахтування) (підр. 3.3. роботи) доцільно було б підкріпити кожен з випадків конкретними прикладами

судової практики, що позитивно вплинуло б на дане дисертаційне дослідження.

Висловлені зауваження та рекомендації не стосуються концептуальних положень та висновків дисертації і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, а також не применшують його наукову та практичну цінність.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць А.О. Колодіна фактів порушення академічної доброчесності не виявлено.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Колодіна Артема Олексійовича на тему «Цивільно-правова відповідальність за невиконання чи неналежне виконання договору чартеру (фрахтування)» є самостійною, завершеною науковою працею, в якій містяться наукові положення та науково обґрунтовані результати, що розв'язують важливу науково-прикладну проблему, яка має істотне значення для науки цивільного права.

Рецензована дисертація за змістом, обсягом, оформленням і науковою новизною відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор, Колодін Артем Олексійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент,
професор кафедри цивільного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор

Ірина ДАВИДОВА

*Підпис Ірини Давидової засвідчує
власний підпис на рецензований документ
«Одеська юридична академія»*